լինելու և նոցա արած անկարգութեանց մասին. այդ լուրը չափազանց համարելով խոնարհաբար խնդրում եմ, պ. խմբագիր, բարեհաճէք տպել հետևեալը։

Շարուր-Դարալակեազու գաւառում ոչ մի օրինակ չէ եղել որ աւազակները գութանի տակից գոմէշ կամ եզ խլեն և փախցնեն Պարսկաստան. այլ յուլիս ամսում անյայտ աւազակներ գողացել էին չորս գոմէշ. գաւառական պահապան ձիաւորները գիշերվայ շրջելու ժամանակ պատահելով նրանց յետ են խլում գողացած գոմէշները։ Արդեօք այդ աւազակները քուրդեր էին, թէ Թուրքեր յայտնի չէ, որովհետև Թուրք աւազակներն էլ գողութիւն գնալու միջոցին, իրանց քուրդ ձևացնելու համար, քուրդի գլխարկ են ծածկում։ Թէև պատահել է մարդասպանութիւն, բայց ոչ թէ գողութեան (կողոպտելու) նպատակաւ, այլ թշնամութիւնից։ Բաշնորաշէնի կայարանից գիշերը ձիաւորների, (եամչչիկների) քնած ժամանակը գողս են փախցնում հինգ ձի, որոնցից երկուսին, մի և նոյն գիշերը ձիաւորները ձերբակալում են դաշտում, իսկ մնացած երեք ձիաները անյայտ մարդիկ դաշտից գողանում անց են կացնում Երասխով Պարսկաստան. մի քանի օրից յետ այդ ձիաները, համաձայն պ. գաւառապետի նամակին, Մաքուայ խանը իր սահմանում գտնում է և վերադարձնում տիրոջը։

Այս տեղեկութիւններս ճշտիւ ինձ յայտնի են, ինչպէս գործավար պօլիցիական կառավարութեան։

Յովհաննէս Տէր-Յովհաննէսեանց

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐԻՆ

Թիֆլիս, 13 օգոստոսի

Շատ տեղերից դիմումեն ինձ հարցնելով սոլիտերի դէմ (տափակ մանր ճիճու) իմ պատրաստած դեղի գինը, որի համար պէտք է իւրաքանչիւրի հետ առանձին թղթակցել, ուստի լրագրի միջոցաւ յայտնում եմ ով որ կամենում է այդ դեղը ինձանից ստանալ, մէկ տարեկանից մինչ տասն և երկու տարեկան հասակի համար, պէտք է ուղարկի վեց րուբլի, իսկ նրանից վերի համար տասն և մէկ րուբլ. փոստի ծախքը ինձանից. և նմանապէս գրել տարիքը և ինչ սեռի համար է։ Չքաւորները ապացուցաթղթով կուղարկեն կէս գինը. իսկ Թիֆլիսի մէջ ընդունողները հինգ րուբլի և տաս րուբլի. չքաւորները նմանապէս կը վճարեն կէս գինը։

Իմ հասցէն։ Въ г. Тифлисъ. Мартиросу Ахназарянцу, Сололакская улица, магазинъ Варшавская Пекарня.

Մ. Հախնազարեանց

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

Չորեքշաբթի օր, օգոստոսի 12-ին, երեկոյեան $11^1/_2$ ժամին ԹԻՖԼԻՍՈՒՄ զգալի եղաւ երկրաշարժի մի հարուած։

—

ԱԽԱԼՔԱԼԱՔԻՑ պ. Բ. Պիճիկեանց, ընթերցարանի հիմնադիր անդամների վարչութեան կողմից շնորհակալութիւն է յայտնում այն երիտասարդներին, որոնք Թիֆլիսում աշակերտներ լինելով, ամառվայ արձակուրդներին Ախալքալաքում ներկայացում տուեցին յօգուտ դպրոցին կից ընթերցարանի և ստացած արդիւնքով բերել տուեցին 52 օրինակ ընթերցանութեան գրքեր։

—

Մենք ստացանք ՕՐԴՈՒԲԱԴԻՑ բազմաթիւ ստորագրութիւններով մի վկայական, որով ստորագրեալները հերքում են այն լուրը որ Ս. Ստեփաննոս եկեղեցու գանձապետ Յովսէփ Տէր-Պետրոսեանց իրան օգնական ընտրած լինի մի Թուրք, ինչպէս որ տպված էր «Մշակի» № 116 մէջ։ Ստորագրեալները հաստատում են որ մեր լրագրի վերև յիշված լուրը կատարելապէս անհիմն է։

—

ՀԻՆ-ՆԱԽԻՋԵՒԱՆԻՑ մեզ հաղորդում են հետևեալ լուրերը։ «Տեղիս յաջորդը գնաց Ագուլիս և շրջակայ գիւղերը այցելութիւն անելու։ Մեր ուսումնարանը այնքան վատ է գնում, որ շատերը վախենում են թէ շուտով կը փակվի։ Հոգաբարձուներից միայն երկուսն են գտնվում քաղաքում, բայց մինի վրա կարելի է միայն յոյս դնել։ Հարկաւոր է անպատճառ թեմական տեսչի ներկայութիւնը։ Այստեղի մի քանի երիտասարդներ մտադիր են շուտով թատրոնական ներկայացումներ տալ. խորհուրդ ենք տալիս նրանց չը խառնել իրանց գործի մէջ դպրոցի հոգաբարձուներին։ Եղանակները շատ շոգ են անում. մթերքները բաւական առատ են և էժան են վաճառվում։»

—

Մեզ գրում են որ Հին-Նախիջևանի գաւառի Թմբուլ գիւղում նորերումս այրվեցին մի քանի կալեր։ Ասում են հրդեհ գցողը, ի հարկէ անգիտակցական կերպով, եղել է մի 7 տարեկան տղայ, աղանձ անելիս։

—

Երևանից մեզ որպէս հաստատ լուր են հաղորդում որ Սեդրակ Մանդինեան ընդունված է արդէն որպէս Էջմիածնի ճեմարանի պրոֆեսօր։

—

ՍՈՒՐԱՄԻՑ մեզ հեռագրում են, որ օգոստոսի 12-ին, գիշերվայ $11^1/_2$ ժամին, զգալի եղաւ երկրաշարժի զօրեղ հարուած։ Երկրաշարժի հոսանքը անցաւ արևմուտքից արևելք և տևեց 36 վայրկեան։ Ոտների վրա կանգնել անհնարին էր։ Ուրեմն Սուրամում երկրաշարժը նոյն ժամանակ է պատահել, ինչպէս և Թիֆլիսում, բայց երևում է թէ այնտեղ անհամեմատ աւելի զօրեղ էր։

ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ՀԱՅՈՑ ԽՆԴԻՐ

„Մասիս“ լրագրում կարդում ենք հետևեալը։

Փարիզ հրատարակեալ „Ամերիքան Րըջիստըր“ ամերիկեան թերթն յունիս 16 թուով թղթակցութիւն մը կը հրատարակէ Կ. Պօլսէն, յորում ամերիկացի թղթակիցը լորդ Դիւֆըրինի Կ. Պօլիս գալն յիշելով, Բեռլինի դաշնագրին 61-որդ յօդուածին վրա կը խօսի և այս առթիւ համակրական խօսքեր կընէ հայոց ազգին և Հայաստանի նկատմամբ։ Թղթակիցը Թիւրքաց հայոց ազգային սահմանադրութեան հանդիսին վրա ալ կը խօսի և կը թուի թէ սահմանադրութիւնն և նրա հանդէսը լաւ տպաւորութիւն ըրած են նորա վրա։ «Արմենիա կարևոր է Ամերիկայի համար» կըսէ յիշեալ բարեսիրտ թղթակիցն։ Ահա գաղափար մը, զոր առաջին անգամ կը լսենք։

«Րայտէրի գործակալութեանը» հեռագրում են են Կ. Պօլսից հետևեալը։

Լորդ Դըֆըրին արդէն մի քանի քայլ արաւ սուլթանին համոզելու համար թէ որքան անհրաժեշտ է մտցնել րէֆորմներ Հայաստանի մէջ։ Բայց բացակայութիւնը Կ. Պօլսից ֆրանսիական, ռուսաց և գերմանական դեսպանների, ռամազանի տօնի մօտենալը և այն հանգամանքը որ յունաց և չէռնօգօրիական խնդիրները դեռ ևս կատարելապէս վճռված չեն, պատճառ էին որ լորդի պահանջները դեռ ևս ոչինչ ազդեցութիւն չունեցան։ Ասում են որ անգլիական դեսպանը համոզում է սուլթանին իր սեփական կամքով մտցնել րէֆորմներ Հայաստանի քրիստոնեայ և մահմետական բնակիչների համար և դրանով առաջն առնել օտար դեսպանների որ և է ճնշմանը։ Լորդ Դըֆըրին, ինչպէս լսվում է, խորհուրդ է տուել նորին մեծութեանը ուղարկել Հայաստան իր ամենաընդունակ հպատակներից մինին, տալով նրան իրաւունք արձակել անընդունակ պաշտօնեաներին և ձեռնամուխ լինել րէֆորմների իրագործման, որովհետև այդ միջոցով կարելի է առաջն առնել օտար պետութիւնների ներկայացուցիչների միջամտութեանը։

«Новая Газета» լրագրին Լօնդօնից հեռագրում են։

Համայնքների ժողովի նիստի ժամանակ Չարլս Դիլկ, պատասխանելով Բրայդին, ասեց. «Ցաւում եմ որ մինչև այժմ ոչ մի քայլ արած չէ Բեռլինի դաշնագրի 61-որդ յօդուածը իրագործելու համար։ Լորդ Դըֆըրին այդ մասին առաջարկութիւններ արաւ սուլթանին և Թիւրքաց առաջին մինիստրին. նրանք երկուսն էլ, ըստ երևոյթի, հասկանում են գործերի դրութեան ծանրակշիռ լինելը։ Լորդ Դըֆըրին հաստատապէս պնդում էր նրանց մօտ, որ նրանք, մինչև որ չը մշակվի րէֆորմների մշտական ծրագիրը, անյապաղ միջոցներ ձեռք առնէին հեռացնելու ամենամեծ չարիքները, նշանակելով Հայաստանում մի ընդունակ վարչութիւն, որին տրված լինէին բաւական իրաւունքներ։ Դեսպաններից մի քանիսների Կ. Պօլսից բացակայութիւնը, նոյնպէս գործերի ընդմիջելը ռամազանի տօնի մօտենալու պատճառով, արգելք էին լինում մինչև այժմ պետութեանց ներկայացուցիչների համաձայն գործողութեանը Արմենիայի մէջ մտցնվելի րէֆորմների վերաբերութեամբ։ Լորդ Դըֆըրին կատարելապէս ըմբռնած է որքան մեծ նշանակութիւն է տալիս այդ խնդրին անգլիական կառավարութիւնը և անգլիական ազգը. նա յայտնեց, որ չի խնայի իր աշխատանքները և ձեռքից չի թողնի ոչ մի առիթ այդ խնդրի լուծմանը նպաստելու համար։»

ՖՐԱՆՍԻԱ

Անցեալներում Ֆրանսիայի մէջ տեղի ունեցաւ մի անցք, որ որքան նշանաւոր էր, նոյնքան էլ անսպասելի։ Ֆրանսիական մինիստրութեան նախագահ Ժիւլ Ֆերրի օգոստոսի 11-ին Նանսիի մէջ մի ճառ արտասանեց, որով մեկնեց, թէ անհրաժեշտ է ֆրանսիական սահմանադրութեան վերաքննութիւնը այն ձևով, որ պահանջեց Գամբետտա Տուրի մէջ արտասանած իր ճառով։ Օգուտ քաղելով այդ դէպքից, Ժիւլ Ֆերրի անուանեց Գամբետտային „երևելի հրապարակախօս“։ Նոյն մինիստրը, որ մերժում էր սահմանադրութեան վերաքննութիւնը, այժմ յայտնում է, որ Գամբետտայից մտադրված սենատի փոփոխութիւնը օգտակար նախազգուշութիւն կը լինի սահմանադրութեան համար և ոչ թէ վտանգաւոր։

Գամբետտա էլ իր կողմից, կարծես պատասխանելով Ժիւլ Ֆերրիի ճառին, արտասանեց Բէլվիլլի մէջ մի նոր ճառ, որ հանրապետական լրագիրներից մինչ այն աստիճան խաղաղասէր և չափաւոր է համարվում, որ նրանք ենթադրում են, թէ Գամբետտա կարող է ընդունել ապագայ նոր մինիստրութեան նախագահութիւնը։

Այդ անցքից կարելի է եզրակացնել, որ քաղաքական այդ երկու հակառակորդները կատարելապէս հաշտվել են։ Ժիւլ Ֆերրի անպաշտպան թողեց սենատի այժմեան մեծամասնութիւնը, որը մերժեց Գամբետտայի ընտրողական օրինագիծը, իսկ Գամբետտա իր կողմից մի քանի աննշան զիջումներ արաւ։

Այս բոլորը ճշմարիտ է անսպասելի էր, բայց մի և նոյն ժամանակ շատ հասկանալի։ Երբ Ժիւլ Ֆերրի Նանսիի մէջ արտասանում էր իր ճառը, միայն տասն օր էր մնացել մինչև ընտրութիւնները։ Մինչև այդ օրը Ֆերրի բաւական ժամանակ ունէր իմանալու համար, թէ որքան կաջողվեն Գամբետտայի հակառակորդների ջանքերը և համոզվեցաւ, որ յաղթութիւնը Գամբետտային կը մնայ։ Ժիւլ Ֆերրի չէ պատկանում քաղաքական այն գործիչներին, որ ընդունակ են գաղափարին զոհ գնալ։ Նախատեսելով իր անկման անհրաժեշտութիւնը Ժիւլ Ֆերրի անցաւ Գամբետտայի կողմը, ի նկատի ունենալով, որ նա կամ կը մնայ մինիստրութեան նախագահ, կամ եթէ կը կազմվի Գամբետտայի մինիստրութիւնը, այն ժամանակ նա կը ստանայ դեսպանի պաշտօնը Լօնդօնում, որովհետև այժմեան դեսպան Շալմել-Լակուր Գամբետտայի մինիստրութեան մէջ արտաքին գործերի մինիստրի պաշտօնը կը ստանայ։

Ինչ որ լինի Ֆերրիի կարծիքների փոփոխութեան պատճառը, ինքն այդ իրողութիւնը ապացուցանում է, թէ քաղաքականապէս Գամբետտա մինչև որ աստիճան ուժեղ է։ Նրա կամքի առաջ խոնարհվում են ամենքը և ամեն բան։ Դրանից երևում է, որ Գամբետտայի հեղինակութեան և նշանակութեան անկման մասին մինչև այժմ ասածները անիրաւացի են եղել։ Գամբետտա կարող է չը նախագահել ապագայ մինիստրութեանը, բայց կառավարութիւնը այնու ամենայնիւ ենթարկված կը լինի նրա անմիջական ազդեցութեանը։

ԱՆԳԼԻԱ

Լրագիրների մէջ կարդում ենք հետևեալը իռլանդական կալուածական նոր օրէնքի մասին։ Մի քանի օր առաջ հիմնվելով հեռագրական կարճ հաղորդութիւնների վրա, կարելի էր իռլանդական կալուածական վերանորոգութեան հարցը վերջնականապէս վճռված համարել։ Վերջին հաղորդութեան մէջ ասված էր, թէ „լորդերի ժողովը ընդունեց իռլանդական կալուածական օրինագիծը երրորդ ընթերցանութենից յետոյ առանց քուէարկութեան։“ Լորդերի առաջարկած խմբագրութիւնները այնքան աննշան էին, որ նրանցից անկարելի էր ենթադրել օրինագծի անաջողութիւնը։ Դուքս Արգայլի և մարկիզ Սալիսբիւրիի առաջարկած նշանաւոր խմբագրութիւնները կարող էին մերժվել համայնքների ժողովից, որի երկրորդ վճիռը կը ստիպէր լորդերի ժողովին պահանջած զիջումներն անել։ Մինչև այժմ շատ քիչ է պատահել, որ լորդերի ժողովը հրաժարվէր հաստատել մի օրէնք, որ ընդունված էր համայնքների ժողովից և որ պահանջում էր երկրի հասարակական կարծիքը։ Բայց այս անգամ Անգլիայի մէջ անսպասելի անցք պատահեցաւ, մանաւանդ որ իռլանդացիք չափազանց գրգռված էին և անգլիացիները անհրաժեշտ էին համարում Գլադստոնի առաջարկած վերանորոգութիւնը։

Լորդերի ժողովը կալուածական օրէնքի մէջ այնպիսի փոփոխութիւններ մացրեց, որոնք նոր օրէնքը ձեռնատու են դարձնում կալուածատէրերի համար և վնասակար իռլանդացի ֆերմերների համար. կապալի իրաւունքի ծախսելը չափազանց սահմանափակված է և կալուածատէրերին իրաւունք է տրված նշանաւոր գումար վերցնել այն փողից, որ կարող է ստանալ ֆերմերը կապալի իրաւունքը ծախելու ժամանակ։ Իռլանդիայի „կալուածական դատարանի“ միջոցները և իրաւասութեան շրջանը նոյնպէս սահմանափակված է լորդերի ժողովից և բացի այդ ընդարձակված են կալուածատէրերի իրաւունքները այդ դատարանի վերաբերութեամբ։ Այս նշանաւոր փոփոխութիւնները հաղորդված չէին և այդ պատճառով կարելի էր ենթադրել, թէ կալուածական օրէնքը ընդունվեցաւ լորդերի ժողովից։ Բայց ինչպէս այն ինչ որ ընդունված և հաստատած էր համայնքների ժողովից, ոչնչացաւ լորդերի ժողովի մէջ,

այնպէս որ դժուար է նախատեսել Գլադստօնի սկսած դժուար գործի աջող վախճանը։

Լօրդերի ժողովի մեծամասնութեան առաջնորդ մարկիզ Սոլիսբիւրի չը վախեցաւ այն դժուարութիւններից, որոնց ծագելը կարող է վտանգաւոր լինել լօրդերի ժողովի համար։ Ակներև է, որ այդպէս վարվելով, լօրդերը իրանց յոյսը դրել էին համայնքների ժողովի կալուածատէր անդամների վրա, որոնք ակամայից հնազանդվել էին Գլադստօնին։ Դժուար է գուշակել, թէ մինիստրութիւնը ինչպէս դուրս կը գայ իր ծանր դրութենից։ Ակներև է միայն, որ Իրլանդիայի մէջ հանգստութեան վերականգնելը յետաձգված է մինչև համայնքների ժողովի գործունէութեան հետևեալ շրջանը, եթէ կառավարութեան և լօրդերի ժողովի մէջ փոխադարձ զիջումների վրա հիմնված համաձայնութիւն չի կայանայ։

ԹԻՒՐՔԻԱ

—

„Polit. Corresp.“ լրագրի թղթակիցը հաղորդում է Կ. Պօլսից հետևեալը։ Վերջին պետական դատը գլխաւորապէս ուղղված էր նախկին սուլթան Մուրադի դէմ, որի մտաւոր ընդունակութիւնները հետզհետէ լաւանում են։ Այժմեան սուլթանը հաւատացած է, որ Մուրադ կամ նրա մայրը դաւադրութիւններ են կազմում, կամ դաւադիրների գործիքներ են։ Միտհադ-փաշայի դէմ ուղղած մեղադրական ակտի մի մասը ակներև էր դարձնում, որ սուլթան Մուրադ և նրա մայրը գլխաւորապէս մեղաւոր էին Աբդուլ-Ազիզի սպանութեան մէջ։ Բացի այդ Մահմուդ-Դամադ և Նուրի փաշան մահուան պատժի սպառնալիքներից ստիպված մի դօկումենտ ստորագրեցին, որի մէջ ասված է, թէ նրանք հրամայեցին սպանել Աբդուլ-Ազիզին Մուրադի կարգադրութեան համեմատ։ Իսկոյն ենթադրեցին, որ գործը դրանով չի վերջանայ։ Պալատի մէջ մի նոր քննութիւն բացվեց, որից երևաց, թէ Մուրադ, պահապան զինուորներին կաշառելով, նրանց նամակներ էր տալիս իր կուսակիցների մասնաժողովին հասցնելու համար։

Բացի այդ յայտնվել են հետևեալ մանրամասները։ Սուլթան Մուրադի խելագարութենից յետոյ երբ մինիստրների խորհուրդը վճռեց նոր սուլթան ընտրել, Միտհադ-փաշա Աբդուլ-Համիդին առաջարկեց Թիւրքիայի գահը այն պայմանով, որ նա իշխանութիւնը Մուրադին վերադարձնի, եթէ նա առողջանայ։ Աբդուլ-Համիդ առաջ մերժեց այդ պայմանը, բայց երբ Միտհադ-փաշա սպառնաց, որ մինիստրների խորհուրդը այդ դէպքում նրա եղբօրը կընտրի, նա իր բարեկամների խորհրդով ընդունեց Միտհադի առաջարկութիւնը և մի դօկումենտ ստորագրեց, որ վերյիշեալ բովանդակութիւն ունէր։ Աբդուլ-Համիդի գահ բարձրանալուց յետոյ Միտհադ-փաշա Եւրոպա աքսորվեցաւ, որովհետև չը կամեցաւ վերադարձնել այդ դօկումենտը և յայտնեց, թէ նա մնացել է Բ. Դրան արխիվի մէջ։ Վերջին դատաստանի նպատակն էր Մուրադի վարկը վերջնականապէս ոչնչացնել հասարակական կարծիքի առաջ։

ՆԱՄԱԿ ԹԻՒՐՔԻԱՅԻՑ

—

Կ. Պօլիս, 5 օգոստոսի

Այսօր կարողացայ հիւր լինել Պատրիարքի սեփական տանը Խաս-քէօյ, որ մէկ ժամվայ ճանապարհ է շոգենաւով իմ կեցած տեղից. պատրիարքարանի մէջ յաճախողների բազմութիւնից հնարք չը կայ մարդավարի կերպով մի բանի վրա խօսել։ Պատրիարքին սովորականից աւելի զուարթ և առողջ գտայ։ «Երևի ուրախալի լուրեր կան մեր խնդրի վերաբերմամբ, սրբազան», նկատեցի նորան։—«Ինչո՞ւ», եղաւ քմծիծաղ պատասխանը։—«Ձեզ վրա է երևում այդ»։ Սորանով ուզում եմ ցոյց տալ թէ մինչև ո՛ր աստիճան կապված է Ներսէսի բարոյական և մտաւոր գոյութեան հետ հայոց խնդրի հոգը։ Պատրիարքը ցոյց տուաւ մի նամակ, որը հէնց նոր էր ստացել Վիէննայի մէջ ֆրանսերէն լեզուով հրատարակվող «Journal d'Orient-ի» խմբագրատեփից, որը խոստանում է պատրիարքին նոյն ազգուընթացքը ի պաշտպանութիւն հայոց դատի շարունակել անընդհատ, եթէ միայն իր լրագիրը «խրախոյս գտնէ» «de la part de la nation de sa Béatitude».—Ահա յիշեալ լրագրի սեփական խօսքերը։—«Է՛հ, սորան ի՞նչ պիտի արած» հարցրեց կրօնաւոր դիւցազը մտահոգութեամբ։—«Ի հարկէ հարկաւոր է կամ խրճիթդ ծախես և մի երկու հազար րուբլ ուղարկես հայերի օրգան կանգնող լրագրին կամ թէ մի երկու հարիւր հատ բաժանորդ գտնես»։—«Է՛հ, յետոյ, ո՞րն է աւելի հեշտը» հարցրեց պատրիարքը նոյն զուարթ դէմքով։—Ի հարկէ հեշտը տունդ ծախելն է, քան թէ Կ. Պօլսի հայերից երկու բաժանորդ գտնելը մի եւրօպական լրագրին, որը հայոց օրգան է ուզում լինել երկու—երեք հարիւր աւելի բաժանորդ ունենալով հայերից։—«Օ՛հ, ծանր է բարեկամ....» եղան անտարբեր ազգի արժանալից առաջնորդի խօսքերը։

Այս ամենից յետ ինքն ըստ ինքեան ծագում է հարց Վիէննայի լրագրին ռուսահայոց կողմից բաժանորդ գրվելու։ Եւ յիրաւի, դիցուք թէ պ. Դիւլօրիէն լինելով մի մանագէտ լեզուաբան, որին լրագիր ունենալը հարկաւոր է աւելի զանազան գիտնական և հնագիտական հարցեր վճռելու համար, քան թէ օրական ընթացիկ հարցերի, դիցուք թէ ասում եմ, պ. Դիւլօրիէի ապագայ լրագիրը շատ օգուտներ կարողացաւ ունենալ հայոց ազգի անունը Եւրօպայում արծարծելու համար, բայց եթէ պակաս խրախոյսի և համակրանաց է արժան մի լրագիր, որը արդէն հիմնված է, ունէ ազդեցութիւն և պարապվում է միայն և եթ օրական և հերթական հարցերով, մինթէ, կրկնում եմ, Կովկասի հայերը, որոնք մի քանի ամսվայ մէջ միայն «Մշակի» խմբագրատուն 42 հազար րուբլ թափեցին Հայաստանի իրանց թանգագին արիւնակիցների կեանքը փրկելու համար, արդեօք նոյն նուիրատու բազմաթիւ ազնիւ հայերը պիտի անտարբեր մնան Վիէննայի այնչափ յայտնի մի լրագրին, որին կարծես երկինքն է ուղարկել հայոց ներկայի և ապագայի հարցերը պաշտպանելու համար մի այնպիսի տէրութեան և մայրաքաղաքի մէջ, որի աչառութեան և շահախնդրութեան վրա ոչ ոք եւրօպական կաբինետներից չէ կարող կասկած անգամ ունենալ։ Ուրեմն, ոչինչ տարակոյս չը կայ որ պատրիարքի յոյսը ի դերև չը պիտի դուրս գայ Վիէննայի հայոց օրգանին օգնելու վերաբերմամբ, որը á propos ասած մեր տէրութեան շահերին ամենևին չէ դիպչում, այլ ընդհակառակը շատ համակրանքով է վերաբերվում. այսպիսի մի ուղղութիւն մի աւստրիական լրագրի կողմից դէպի ռուսաց քաղաքականութիւնը իհարկէ ոչ պակաս օգուտ է և հաճելի մեր տէրութեան համար, որը այս պատճառով բնականաբար ոչինչ արգելք դնելու կարեւորութիւն չի ունենայ այդ ռուսասէր և հայասէր լրագրի տարածման մեր մէջ... Այս մասին բոլոր յոյսը ռուսահայոց վրա է, որոնք իրանց հայաստանցի եղբայրների բաղդին աջակցելու վերաբերմամբ Կ. Պօլսի ճառաբան-պոռոտախօսողների վրա թող էլ բնաւ յոյս չը դնեն....

Մի երկու ժամ զրոյցից յետ պատրիարքի համեստ տանը, գնացինք միասին Խասգիւղի Ներսէսեան վարժարանի պարգևաբաշխութեան հանդէսը, որին ներկայ էր առ քիչը հինգ վեց հազար կին և տղամարդ բազմութիւն։ Պարգևաբաշխութեան հանդէսը տևեց երեք ու կէս ժամ։ Այսպիսի հանդէսներ մեր մէջ չը կան և չեն էլ կարող տեղի ունենալ, ինչպէս չը համապատասխանող և աւելորդ բան ռուսահայերի լուրջ և ծանր բնաւորութեան. այդպիսի բաներ հարկաւոր են միայն Կ. Պօլսի ցուցամոլ մարդիկների համար, որոնց մի առանձին կարիք կայ միշտ դէպքեր ունենալ անբովանդակ և ճռնչող ճառերով փայլելու համար, մէջ բերելով աշխարհիս ամենաառաջին գիտականից սկսած մինչև ամենավերջի խեղկատակը, որը կրում է միայն օտար անուն, մանաւանդ ֆրանսիական։

Պարգևաբաշխութեան հանդիսին կարդացվեցան ճառեր՝ հայերէն, թիւրքերէն, ֆրանսերէն և անգլիերէն լեզուներով։ Օտար լեզուներ ո՛րչափ կարելի է շատ կոտրատելն էլ մի առանձին ախտ է դառած ամեն տեղի հայերի մէջ, մանաւանդ Կ. Պօլսի։ Զարմանալի է, որ միայն հայը պիտի անպատճառ օտարների թութակը լինի ջարդել ամեն տեսակ լեզուներ, բացի միայն իր սեփականը. հետաքրքիր է իմանալ՝ ինչո՞ւ Կ. Պօլսի յոյները ևս չունեն հայերի կապիկութիւնը օտար լեզուներ բլբլացնելու մէջ, այլ նոքա ստիպում են զոռով օրիշներին իրանց լեզուով խօսել, իսկ հայը միայն պիտի գտնվի ստրուկ ամենի հետ նորա լեզուով բարբառել, թէկուզ այդ լեզուն լինի վրացերէն, քիւրդերէն, ջուհութերէն և գնչուերէն. Երբ պիտի ճանաչենք արդեօք մեր ազգային պատիւը և մեր անձնական արժանաւորութիւնը....

Չը նայելով պարգևաբաշխութեան հանդէսի գործած խորթ տպաւորութեան մի ռուսահայի վրա, երեխայոց պատրաստութիւնը ատենաբանութիւնների և ազգային երգերի կողմից շատ լաւ էր. ի հարկէ այստեղ չեմ խօսում վարժարանի պրօգրամի վրա, որը Կ. Պօլսի մէջ ամենուրեք շատ թերի է, վիրացական և օդային....

Հանդէսը վերջանալուց յետ պատրիարքը ատենաբանութիւն արեց, որը վերջացրեց այստեղի լրագրական բորբոքված հարցով, այն է, ի՞նչ է հարկաւոր նախ հայ ժողովրդին՝ հա՞ց թէ ճառ և «լոյս»։ Պատրիարքը վերջացրեց իր խօսքերը երեք չեչտած կրկնութեամբ. «հա՜ց, հա՜ց, դարձեալ հա՜ց,»։

Հայոց հարցի մասին կը հաղորդեմ ձեզ այն թարմ լուրը, որ տասնուհինգ օրից կը սկսվեն բաց և պաշտօնական բանակցութիւնները Թիւրքիայի հետ չորս տէրութեան ամենահամերաշխ և ազդու միջամտութեամբ՝ Անգլիայի, Ռուսիայի Իտալիայի և Աւստրիայի։ Ի հարկէ Ֆրանսիան, որչափ էլ առ այժմ շատ զբաղված լինի զանազան Բու-Ամէմների շարժումներով Ալժիրիայում և Տրիպօլիսում, դարձեալ հայոց գործին բոլոր սրտով նա կը մասնակցի, իսկ սրանից յետ կը մնայ Գերմանիան, որը այնչափ յայտնի է իր խոհուն քաղաքագիտութեամբ, որ երբեք բացառութիւն չի կազմի այնտեղ, ուր ինքը միայնակ է մնացած.... Ուրեմն յոյս և գործ մեր կողմից, որչափ կարող ենք, օրինակ այս ինչ այն ինչ եւրօպական օրգան ձեռք առնել և այլն։

Երէկ «Standart» լրագրից արտատպվեց Մասիսի մէջ Գրիգոր Արծրունու գործունէութեան մասին հայկական խնդրի ասպարիզում։ Մասիսի այդ համարները այնպէս յափշտակվեցան, որ մի քանի խմբագիրներ դեռ չը կարողացան գտնել իրանց ստանալի թիւը կարդալու համար։ Այդ յօդուածը կարդալուց յետ հասկացայ թէ «Порядокъ»-ի յայտնի առաջնորդող յօդուածը հայերի մասին գրված է «Standart» լրագրի ազդեցութեան տակ, որովհետև եթէ հէնց մի փոքր ուշադրութիւն դարձնէք, կը տեսնէք, որ «Порядокъ» կրկնել է ճշգութեամբ մի և նոյնը, անելով մի և նոյն սխալները ևս, օրինակ ասելով թէ Վենետիկը ևս հայոց շարժման և ագիտացիաների կենտրոն է և այլն։ Այսպէս թէ այնպէս մենք ապրում ենք այժմ մի այնպիսի վճռողական և հանդիսաւոր րոպէում, որ ցանկալի է որչափ շատ, այնչափ աւելի խօսվի եւրօպական լրագիրների մէջ մեր մասին. այս է և պատրիարքի մշտական կարծիքը, որը միշտ ասում է. «մենք անպատրաստից սկսեցինք մեր գործը, հարկաւոր է գոնէ հիմայ օդի մէջ չը թողնել նրան, այլ ամեն տեսակ հնարքներով նրան մարմնացնել և իրականութիւն տալ»։

Գրիգոր Նիկողոսեան

ԱՐՏԱՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

—

—«Մասիսի» մէջ կարդում ենք հետևեալը։ Վիէննայի «Ժուրնալ դ'Օրիան» ֆրանսերէն շաբաթաթերթը կը շարունակէ համակրալից յօդուածներ և հատուածներ հրատարակել հայոց նկատմամբ։ Մեր ազգը քաղաքակրթեալ աշխարհի ծանօթացնելու համար այսպիսի թերթեր յոյժ օգտակար կրնան լինել։ Իր վերջին թւոյ մէջ (7 օգոստոսի), զոր երէկվայ թղթատարով ստացանք, «Ժուրնալ դ'Օրիան» կը յայտարարէ թէ նշանաւոր հայազգիներու կողմէ հաւանութեան և համակրութեան արտայայտութիւններ կը հասնին իրեն։ Կը կարծեմք թէ «աննշան», բայց ֆըրանսերէն հասկցող ուրիշ հայազգիներ ալ կրնան քաջալերել նոյն թերթը, բաժանորդ գրվելով, որ շատ ծանր զոհողութիւն մը չէ, քանի որ եռամսեայն 5 ֆրանկ է միայն և տարեկանը 20 ֆրանկ։ Կը կրկնենք թէ պէտք չէ խօսք տալ այսպիսի փոքրիկ զոհողութիւններէ, եթէ կը փափաքիմք որ Եւրօպա ճիշտ տեղեկութիւններ ունենայ մեր ազգին վրա։

—«Nordd. Allg. Zt.» լրագիրը հաղորդում է որ օգոստոսի 3 (15) տեղի ունեցան Շտետինում մեծ անկարգութիւններ։ Աւելի քան 800 հոգուց բաղկացած ամբոխը ման էր գալիս փողոցներում, սպառնալով հրէաների տները կոտրելու։ Պօլիցիան չը թոյլ տուեց անկարգութիւնների կատարելուն։ Մօտ 40 մարդ կալանաւորված են։

—Հռօմում տեղի ունեցան հակապապական ժողովներ։ Մինչև 153 հանրապետական ընկերութիւններ ուղարկեցին այդ ժողովների անդամներին համակրական ուղերձներ։

—Մարսէլից հեռագրում են որ օգոստոսի 3-ին զոմէչների արշաւանքների հանդէսի ժամանակ ժողովրդի համար շինված բարձր տախտակամածը փլչելով, 15 հոգի հանդիսականներից սպանվեցան և 150 հոգուց աւելի վիրաւորվեցան։

—Պրագայի ազգային նորաշէն թատրօնը այրվեցաւ։

—«Հայրենիք» լրագրում կարդում ենք հետևեալ լուրը։ «Այս օրերս քանի մը ֆրանսիացի եզուիտներ Սամսոն եկան, Ասիա երթալ հաստատվելու համար։ Կըսվի թէ ասոնց ետևէն մեծ խումբ մ'ալ պիտի գայ պապական եկեղեցին ծաւալելու համար Ասիոյ ներսերը։ Այսպիսի մեծ հոսանքի մը դիմադրելու համար հայք ինչ կը խորհին և ինչ միջոցներու ձեռնարկած են արդեօք»։ Ահա, ուրեմն, Ազարեան սրբազանի յաղթութեան հետևանքները։ Ֆրանսիայից աքսորված եզուիտները գնում են այժմ խեղճ հայ ժողովրդի արիւնը ծծելու։

—Նոյն «Հայրենիք» լրագրում կարդում ենք «Stamboul» լրագրից քաղած հետևեալ լուրերը։ «Տեղական իշխանութիւնք Սամսոնի և Ամասիայի մէջ ճամբայ մը, կառուղի, շինելու հրաման ընդունեցան։ Յունական նոր ընկերութիւն մը, որ բաւական դրամագլուխ տէր է, մտադիր է եղեր Պիրէօսի, Կ. Պօլսոյ և Ասիոյ ծովեզերաց մէջ նաւարկութեան նոր գիծ մը բանալու։ Բազմաթիւ յոյներ սոյն ձեռնարկութեան բաժանորդ գրվեր են»։

—Կ. Պօլսի թիւրք «Հագըգաթ» լրագիրը մի խիստ ծանր յօդուած է գրել հայերի, Հայաստանի և հայոց խնդրի դէմ։ Լրագիրը սպառնում է հայերին, որ նրանք կը ջնջվին քիւրդերի ձեռքով։

«ՄՇԱԿԻ» ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ

ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԵՆԻՑ

ՓԱՐԻԶ, 11 օգոստոսի։ Ընտրութիւնները վերջացան։ Ընտրված են 85 միապետականներ և բօնապարտեաններ, 398 հանրապետականներ, որոնք 45 նոր տեղեր ձեռք բերին։ Գամբետտայի ընտրութեան մասին վիճում են, իբր թէ Բելվիլի երկրորդ շրջանի մէջ ձայների օրինաւոր մեծամասնութիւն չէ ստացել։

ՆԻՒ-ԻՕՐԿ, 11 օգոստոսի։ Իրլանդական կուսակցութեան դինամիտային խորհուրդը մի ազդարարութեամբ նախազգուշացնում է անգլիական դրօշակ կրող նաւերի սկսեալ օգոստոսի 20-ից, որովհետև իրլանդացիները մի գիշերվայ մէջ կոչնչացնեն այդպիսի բոլոր նաւերը, որոնք կը գտնվեն Նիւ-Իօրկի, Հալիֆակսի, Սիդնէյի, Կվեբեկի, Մելբուռնի, Կենտուկկիի և Սան-Ֆրանցիսկօի մէջ։

ԲԵՐՆ, 11 օգոստոսի։ Միացեալ խորհուրդը արգելեց գաղթական Պէտր Կրապօտկինին ապրել Շվէյցարիայի մէջ։

ՎԱՇԻՆԳՏՕՆ, 11 օգոստոսի։ Գարֆիլդի առողջութիւնը մի փոքր լաւացել է։

ՓԱՐԻԶ, 11 օգոստոսի։ Ընտրութիւնների հետևանքները ստուգելուց յետոյ յայտնվեցաւ, որ ընտրվել են 38 միապետականներ, 42 բօնապարտեաններ և 403 հանրապետականներ, որոնք 58 նոր տեղեր են ձեռք բերել։ 64 կրկնաքուէարկութիւններ են լինելու։

ՌԻԳԱ, 12 օգոստոսի։ Գիշերը այրվեցաւ Բերմանի փայտ սղոցելու գործարանը և մօտ հարիւր բնակեցրած տներ։ Վնասը միլիօնից աւելի է։

Խմբագիր—հրատարակող ԳՐԻԳՈՐ ԱՐԾՐՈՒՆԻ